

højba összesűritve nyújtja a könyvcsonkok korának (nyomatási idejének) megállapítását megkönnyítő terminus a quo adatait. Ez a cikk belekivánczik minden könyvtárnoki kézikönyvbe. (Tankönyvet szerettem volna mondani, mert — magunkról lévén szó — egy megfelelő s kezdő könyvtárosoknak adandó s a könyvről szóló műnek amúgy is érezzük nagy hiányát.)

A könyvnyomtatás legelejével foglalkozó tanulmányok közül, hadd említsük meg SCHORBACH Karl (Baden-Baden) Neue Strassburger Gutenberg-Funde címen, az 1900. évi mainzi ünnepi kiadványban közölt dolgozatában foglaltak kiegészítésére szolgáló adatokat. SCHORBACH azért közli ezeket az adatokat most, mert jó időre megszűnt annak lehetősége, hogy német tudós a strassburgi levéltárban dolgozhasson s hogy ő ott folytathassa GUTENBERGRE vonatkozó kutató munkáját. A közölt okmányok bizonyos járadékok élvezéséről szólnak és az azokról való lemondás kérdését tisztázzák. Szintén a könyvnyomtatás legrégibb idejével foglalkozik KRUITWAGEN Bonaventura, aki *Die Ansprüche Hollands auf die Erfindung der Buchdruckerkunst* címen tisztázni akarja a haarlemi «COSTER-ügyet». E célból közli a JUNIUS Hadrián által feljegyzett legendát s azt pontrólpontra megvizsgálva, kimutatja, hogy CORNELIUSnak, COSTER állítólagos munkatársának, nyolcvanéves korában tett vallomásai tarthatatlanok s a holland tudományosság jó hírnevének érdekében állónak mondja, hogy a haarlemi lokalpatriotizmusból származó mese végleg elvettessék. Ezzel szemben a könyvnyomtatás végével az orosz LISSITZKY foglalkozik *Typographische Tatsachen* című illusztrált cikkében, amely a tükör felhasználásáról odavetett mondatokban mondja el véleményét. Nézete szerint a magasnyomtatás (betűk) túlhaladott álláspont. A jövő technikája mélynyomás és a különféle fotomechanikai eljárás.

A kezdet és a feltételezett vég között igen sok minden van, amiről az emlékkönyv megemlékezik. Ezek között talán legtanulságosabb LEITMEIER Hans: *Deutsche Pressen* című cikke, mely az orosz tagadással szemben a nyomdászat életigenlésének mondható s amely illusztrációkkal igazolja, hogy lehet az értelmes seregymásután dacára, szép betűkkel, gondos nyomással, szép könyveket nyomtatni. Isoz K.

Die Deutsche Bücherei nach dem ersten Jahrzehnt ihres Bestehens. Lipcse, 1925. Deutsche Bücherei. VII + 211 l. + 1 mell. 8-r.

A Deutsche Bücherei, amint ezt az ismertető könyv címe már elárulja, fennállásának első tiz esztendejéről ad beszámólót. E hatalmas

intézmény valóban méltó figyelmünkre. 1912-ben alakult meg olyképen, hogy a szász állam, Lipcse városa és a német könyvkereskedők képviselője, a lipcsei «Börsenverein der deutschen Buchhändler» oly megállapodást kötött, hogy a könyvtár létesítésére a város adja a telket s viseli az adminisztracionális költségek egyik részét, a szász állam felépíti a könyvtárat s viseli a mondott kiadások másik részét, míg a Börsenverein a német kiadványok ingyenes beszolgáltatásának keresztülvitelét vállalta magára. Ez az intézmény tehát nem parancsszóra, hanem önkéntes elhatározásból létesült. Az 1914 májusában megkezdett hatalmas épületet — mely az egész tervnek egyik része — 1916 szeptemberében befejezték. Az intézmény célja, hogy az 1913 január 1-je óta megjelenő német nyomdatermékeknek hiánytalan letéteményese legyen. A német *könyvkiadás* archivumaként természetsszerűleg gyűjti a német birodalomban megjelent nem németnyelvű kiadványokat, valamint a külföldön kiadott németnyelvű nyomtatványokat is. Miután a német birodalom nyomdái szinte áttekinthetetlen tömegű nyomtatványt öntenek magukból, bizonyos korlátozásokkal kellett élniök, ezért a *Deutsche Bücherei* kizárta gyűjtési köréből a hangjegyeket és a napisajtónak a német birodalomban megjelenő termékeit. Ezzel szemben a Németországon kívüli németnyelvű politikai lapokat gyűjti. Így tehát ez intézmény gyűjtési köre a földteke németiségének egyetemére terjed ki.

Imponáló az a pompás szervezői munka, amellyel a kiadókat, legyenek azok kereskedők, magánosok vagy az állam (hivatalok), a közös munkára sorompóba tudták állítani. Nem szabad elfelejtenünk, hogy a beszolgáltatásnál nemcsak a nyomtatvány mint érték, hanem az e kötelességgel való törődés gondja, mint munka, bizony nem egy szűkebb látókörű kiadót tart vissza attól, hogy az önkéntes könyvtárgyarapításra kötelezze magát. Hiszen könnyen megfigyelhető, hogy ott, ahol a «köteles példány» beszolgáltatását törvény írja elő, ennek mily pontatlanul és ímmel-ámmal tesznek az arra kötelezettek eleget s mily ritka e téren a kifogástalan munka — mily nehéz feladat tehát — a rendszeres, pontos, önkéntes kiadványbeszolgáltatás biztosítása. A *Börsenverein*, a *Deutsche Bücherei* vezetőinek segítségével, óriási agitációt fejtett ki e téren. Sikert is vállvetett munkájukkal rövid idő alatt általános tudattá tenni, hogy minden német kiadó (nem a nyomdász) erkölcsi kötelessége a *Deutsche Bücherei* támogatása.

Arról a munkáról, amit a *Deutsche Bücherei*ben végeztek, némi halvány képet nyerünk, ha elképzeljük azt, hogy ez intézmény tiszt-

viselői kara a könyvkiadók Börsenblattjából s más prospektusokból figyelemmel kíserte a piacra kerülő munkákat, számba vette saját gyarapodásukat s a kettő egybevetésével kivilágoló hiányok beküldését kérte s ennek kapcsán pártolásra szólította fel azokat, akik még távortartották magukat a *Deutsche Büchereitől*.

Ami e könyvtár hasznosítását illeti, nagyon helyesnek találjuk a *Deutsche Büchereinek* ama sarkalatos elvét, hogy könyvállományát csak helyi, azaz olvasótermi használatra adja ki. Sajnos, a legutóbbi időben, a mostoha viszonyok súlya alatt, e helyes elven azt a csorbítást kellett tennie, hogy oly művekre nézve, melyek más könyvtárakban hiányzanak, a kikölcsonzést megengedte. Az alapelv azonban magával hozta, hogy a használók részére nagy, világos, levegős olvasóterem álljon rendelkezésre, amely ezidőszert naponta tizenkét órahosszat áll nyitva. E szempontból első Németországban. A kiszolgálás kérelmek alapján történik, amelyet kitett gyűjtőládákba kell dobni. E ládákat négyszer ürítik ki napjában s a kiürítéstől számított két óra múlva áll a könyv az olvasó rendelkezésére. (Ezzel óriási munkafecsérlést lehet elkerülni, mert nem történhetik meg az, hogy pl. az olvasótermi altisztnek öt olvasót egymásután szolgálva ki, ötször kelljen 200—300 métert a raktárakban oda s vissza megtenni, hanem az öt kívánságot összegyűjtve, egyszerre lehet mind az öt könyvet az olvasóterembe vinni s így csak egyszer kell a 200—300 métert végigjárni!)

A könyvállományt a raktárrendszer elvei szerint helyezik el s jó lajstromokkal könnyítik meg használhatóságát. A háborút követő kegyetlen idők a lajstromozás munkáját bizonyos mértékben megbénították. A «leépítés» áldásos hatása pl. abban is mutatkozik, hogy a tárgy-lajstrom készítését egyelőre meg kellett szüntetni.

Bár megérné a fáradságot, mégsem tehetjük, hogy a tiz esztendő ezer baja közepette végzett óriási munkát, az elért eredményt s a kénytelen-kelletlen elhalasztott terveket részletesen ismertessük, de azért legalább arra kell rámutatnunk, hogy a *Deutsche Bücherei*ben készül a német könyvtermelés egységes lajstroma s hogy itt van a német szellemi munka központi gyűjtő- és őrizőhelye.

Az itt folyó munka egymásutánja ez:

1. Gyűjtés. (Egyesületektől s társulatoktól. Könyvkiadóktól. Hivataloktól. Magánkiadóktól.)
2. A beszolgáltatás ellenőrzése.
3. Bibliografiai ellenőrzés. (Napi- és hetijegyzékek elkészítése.)

4. Leltározás. (Növedéknaplók vezetése.)
5. Lajstromozás. (Betűsoros, tárgyi, szállítói és a különgyűjteménybeli cédulakatalógus.)
6. Bekötés és elraktározás.
7. Használat.

Könyvtárosoknak, könyvkereskedőknek s általában a könyv barátjának ez élvezetes emlékkönyv elolvasását a legmelegebben ajánlhatjuk, mert sok minden a könyvvel kapcsolatos dolgon kívül azt a legfőbb tételt is megtanulhatni: él, ki élni akar!

Isoz K.

Fuchs, Wilhelm: *Signiertechnik. Ein Praktikum für Anfänger im Bibliotheksdienst.* H. 1. 2. Leipzig, Harrassowitz 1924—25. 45 és 109 l. 8-r. Ára 2 és 4, 60. Rm.

A könyvtári munka lényege, hogy a nyomtatványokat katalógizáljuk, a katalógus vezérfonalán keressük, megtaláljuk a könyvtárban. Az utóbbi a Signierdienst (rá magyar szót hamarjában nem is tudok), melyen azt értjük, hogy a kért könyveknek megkeressük és kiírjuk könyvtári jelzetét.

Ez az esetek nagy részében olyan egyszerű és átlátszó munka, mint a kristály. Nyilvános könyvtárakban javarészt altisztek végzik, akik egyes tan- és kézikönyveket, folyóiratokat katalógus használata és könyvtári szignatura nélkül mintegy elő tudnak teremteni a könyvtár méhéből. Sőt nem egyszer ilyen altisztek, hogy csak a debreceni kollégiumi anyakönyvtár boldogemlékű Károly bácsiját említsen, hihetetlen gyakorlatra tesznek szert és munkájukat virtuozitásig emelik.

Nagyobb könyvtárakban a százával és ezrével beözönlő kívánságok teljesítése, már a tömeg miatt is, nagyobb feladat. A kívánatlapokat betürendbe rakjuk és felosztjuk több tisztviselő között. A művelet bonyolódik azáltal, hogy a keresés folytán kiderül, hogy az egyes cédulák más rétegbe tartoznak, teszem azt az A—F. rétegbe osztott kérés a K—P. szakaszba. Nehézség fejlődik ki azáltal is, hogy egy olvasó kérése több szignáló kezébe kerül, ahonnet azokat a kölcsönzők betürendje szerint újra össze kell állítani.

A megtalálást igazában nehézkessé, sokszor lehetetlenné teszik a nyujtott címek hiányos volta avagy tévedései. Kisebb üzemekben segít az emlékezőtehetség, az olvasóval való személyes érintkezés. Avagy a könyvtár — közkeletű kifejezéssel élve — ha a dolognak könnyebb véget fogja meg, ezeket az első pillanatra teljesíthetetlen kéréseket elutasítja és joggal teszi is, bizonyos ethikai szempontból is, ha elsősorban azokat